

PIOTR FLORCZYK — KEVIN A. WISNIEWSKI (eds.): Polish Literature as World Literature

New York: Bloomsbury Academic, 2022. 256 pp. ISBN 978-1-5013-8712-8

DOI: 10.31577/WLS.2024.16.1.12

© Institute of World Literature

Slovak Academy of Sciences

© Anna Gnot 2024

Licensed under CC BY-NC-ND 4.0

Žánr sborníku nabízí společný jmenovatel různorodým metodologickým přístupům k širokému záběru tematicky uspořádaného zkoumaného materiálu. Stává se, že jeho konkrétní realizace rezonují v oboru delší dobu s ohledem na průkopnickou povahu zvolené tematiky nebo neotřelou metodologií. V ideálním případě, pokud spolu zmíněné aspekty souzní na úrovni jednotlivých studií, působí sborníky jako koncepční uzly nabízející nejen shrnutí dosavadního stavu poznání v oboru, ale i inovativní nadhled pro budoucí výzkum.

Počinem, jehož ambicí byla realizace prezentovaného postupu, je anglojazyčný sborník *Polish Literature as World Literature* (Polská literatura jako světová literatura, 2022). Publikace je výsledkem práce editorské dvojice Piotra Florczyka (University of Washington) a Kevina A. Wisniewského (American Antiquarian Society in Worcester). *Polish Literature as World Literature* je součástí ediční řady „Literatures as World Literature“, která sleduje možnosti výzkumu jednotlivých národních literatur, žánrů nebo literárních tvoreb ve světle konceptu světové literatury amerického historika literatury Davida Damrosche (*What is World Literature?*, 2003). Ke spolupráci na sborníku bylo přizváno 14 badatelek a badatelů z Polska, Itálie, Kanady a Spojených států amerických, kteří výsledky svého badání prezentují ve 13 studiích. Jejich posloupnost odpovídá chronologickému řazení jednotlivých témat – od 18. století k současnosti. Přehled řešených otázek ukazuje, že polská literatura neznamená jen literární produkci psanou v polšti-

ně nebo vydávanou na polském území, ale především tu, která z lokální polské národní identity (Polishness) činí otázku globální.

Střed zájmu první studie Michała Pawła Markowského (Uniwersytet Jagielloński, University of Illinois) spočívá v pokusu o uchopení jádra vnitřního konfliktu v překládaném díle Czesława Miłosze a Witolda Gombrowicze – rozpolcení mezi touhou po světovém uznání a snahou po bytí autentickým svému původu. Tento střet, psychoanalyticky vykládaný prostřednictvím poznatků Andrzeje Kijowského, v podání Markowského zůstává pojmenován „polskou neurózou“ (17–19).

Emiliano Ranocchi (Università degli Studi di Udine) jako odborník na staropolskou literaturu podrobuje biografickému náhledu dílo osvícence Jana Potockého v kontextu epochy, v níž žil a tvořil, i když jeho dílo vznikalo původně ve francouzštině. Přestože italský literární historik textologicky srovnává jednotlivé verze románu *Rukopis nalezený v Zaragoze*, jeho studie nenabízí reflexi týkající se fungování tohoto díla jako reprezentativního pro polskou dobovou produkci.

Ve studii Grzegorza Marzeca (Instytut Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk) je dramatická tvorba Adama Mickiewicze konfrontována s dílem Williama Shakespeara. Srovnání doprovází reflexe na téma recepce Mickiewiczova díla v anglofonním prostředí (překlad *Pana Tadeáše* a biografie básníka od Romana Koropeczyho). Marzec přitom dochází k závěru, že nejbližším recepčním kontextem díla polského básníka, který lze vnímat jako světový, je jeho zrcadle-

ní v ostatních slovanských literaturách období romantismu.

Katarzyna Bartoszyńska (Ithaca College) zdůrazňuje minimální podíl reflexe vývoje polského románu na světové literárněhistorické syntéze žánru románu. V nepřesnosti a hybridním charakteru literárních konceptů tradičně vnímaných jako progresivní (např. modernismus) autorka spatřuje příležitost věnovat větší badatelskou pozornost dějinám menších literatur. Avšak badatelčina reflexe, kromě metodologické nabídky v podobě takzvané „weak theory“, nevede k syntéze literárněhistorických modelů výzkumu světové a polské prozaické tvorby.

Srovnání literární tvorby Elizy Orzeszkowej a Edith Wharton přináší studie Leny Magnone (Uniwersytet Warszawski). Autorka jako specialista na etablování psychoanalytických vlivů v polské literatuře druhé poloviny 19. století pozoruje vnější podmínky vývoje obou tvůrčích osobností (vynucená manželství, rozvod, osamostatnění). Následující paralelní komparace románů *The House of Mirth* a *Marta* a *Dwa bieguny* a *The Age of Innocence* je poznamenána autobiografickým charakterem děl. Skrze osudy literárních postav je prezentován proces sociální emancipace samotných autorek jako tendence charakteristická pro světovou literaturu psanou ženami ve druhé polovině 19. století.

Na sledování kanibalistických motivů v básnickém díle avantgardních tvůrců (Anatola Sterna, Jerzyho Jankowského, Bruna Jasielského), reprezentujících polskou odnož futurismu, svou pozornost soustřeďuje Agnieszka Jeżyk (University of Toronto). Badatelka přináší postkoloniální pohled na kritický okamžik v roce 1918, během něhož se sice Polsko osvobodilo od závislosti na imperialistických mocnostech, ale v dlouhodobé perspektivě a v díle polských futuristů tato otázka evokovala podobenství s pozvolným procesem rozpadu světové koloniální identity.

Zofia Ziemann (Uniwersytet Jagielloński) se zabývá dějinami překladů díla Bruna Schulze do angličtiny. Literární historička

prezentuje dějiny zveřejňování překladů Schulzových děl od časopiseckých a v antologiích publikovaných výstupů až po ty knižní, které byly jako první reflektovány v rámci knižního trhu. Autorka studie neopomíná ani význam střeoevropského a židovského kontextu v procesu recepce Schulzovy tvorby na Západě, a to vede k obecnějšímu závěru, že polský literární kánon a kánon polské literatury v zahraničí nejsou totožné.

Jméno Witolda Gombrowicze zaznívá taktéž ve studii Jacka Gutorowa (Uniwersytet Opolski). Gutorow prezentuje dějiny Gombrowiczovy posedlosti polskou národní identitou jako moderním snobským gestem, ukotveným v šlechtické minulosti, a ambivalentní výzvou každodennosti pro spisovatele, který se rozhodl pro celoživotní exil. Autor studie ukazuje, že učinit z opakujícího se návratu otázky národní identity téma literární tvorby v Gombrowiczově případě vedlo k uvedení polských totožnostních potíží na světovou úroveň.

Vliv díla amerických tvůrců Johna Ashberyho a Franka O'Hary na polské básníky debutující v 80. letech 20. století je předmětem studie Kacpera Bartczaka (Uniwersytet Łódzki). O'Harova tvorba je komentována v kontextu jejího vlivu na krakovské básníky, takzvanou generaci *BruLionu*, zatímco u díla Johna Ashberyho jsou sledovány dějiny překladu jednotlivých básní do polštiny od dvou překladatelů: Bohdana Zadury a Andrzeje Sosnowského.

Komparatistickou analýzou románů Lea Lipského (*Piotruś*) a Hanocha Levina (*Krum*; včetně pozdější divadelní inscenace románu v režii Krzysztofa Warlikowského) se zabývá Andrzej Brylak (University of Southern California). Autor prezentuje, jak význam Eichmannova procesu poznamenal recepci obou románů, z nichž první (polský) nezískal širší ohlas, zatímco pozdější (izraelský) rezonoval už v prostředí, v němž povědomí o holocaustu a poválečném exodu evropských Židů bylo součástí veřejného mínění.

Ewa Przybyło (Illinois State University) zkoumá význam motivu vody v polské queer literatuře. Jako reprezentativní dílo pro

produkcí zabývající se zmíněným motivem autorka zvolila anglicky psaný román *Swimming in the Dark* od Tomasze Jedrowského. Przybyło vyzdvihuje především tři roviny románu: tekutost hranic mezi politicko-ekonomickými systémy, reflexi homoerotické lásky a ukotvení románu v intertextuálním kontextu světové queer literatury (ve vztahu k románu *Giovanni's Room* Jamese Baldwina).

Na problematiku modernizace mytologických prvků v díle Olgy Tokarczuk a Doroty Masłowské se zaměřili Marta Koronkiwicz a Paweł Kaczmarski (Uniwersytet Wrocławski). Bohužel, je to případ studie, která nejenže materiál slibovaný v titulu analyzuje separátně a bez zdůraznění vzájemných průniků, ale také nenabízí žádné shrnutí, čímž vyznívá do prázdna.

Závěrečná studie Katarzyny Bazarnik (Uniwersytet Jagielloński) popisuje fenomén takzvané „liberatury“, čili modelu paralelního čtení jak obsahu, tak formy knih, nabízeného od konce 90. let 20. století Zenonem Fajferem a samotnou autorkou studie. V průběhu literárněhistorického výkladu Bazarnik postupně prezentuje knižní projekty a výstavy liberatury jako modelu čtení a jako instituce od jejího vzniku ke dnešku.

Polish Literature as World Literature je počínem jednoznačně menšího rozsahu než v posledních letech publikované kolektivní monografie *Being Poland: A New History of Polish Literature and Culture since 1918* (2018), *Światowa historia literatury polskiej*

(2020) nebo *The Routledge World Companion to Polish Literature* (2021). Od těchto prací, a také od ostatních svazků ediční řady „Literatures as World Literature“ věnovaných národním literaturám, ji odlišuje vysoký podíl autorů z polských vědeckých institucí nebo polského původu (i přes zahraniční afiliaci). V kontextu menšího rozsahu recenzovaného sborníkového předsevětí tato disproporce zdůrazňuje skutečnost, že předmětem většiny studií není ani polská literatura v překladech, ale zdrojové literární texty jsou čteny v původním jazyku a jejich recepce je reflektována s odkazy na tuzemskou literární kritiku a literárněvědnou reflexi. Tímto způsobem vzniká nejzásadnější logická chyba celého sborníku, kterou je fakt, že přes světovou prezentaci v lingua franca, jakou je angličtina, záběr studií tematicky a metodologicky nepřekračuje požadavky kladené na podobnou publikaci vydanou v jazyce, v němž analyzované literární texty vznikají, čím se naplňuje pouze první z požadavků zmíněných v úvodu, a sice shrnutí dosavadního poznání. Navzdory slibným intencím, na inovativní nadhled třeba ještě počkat.

ANNA GNOT
Ústav pro českou literaturu
Akademie věd České republiky, v. v. i.
Praha
Česká republika
gnot@ucl.cas.cz
ORCID: 0000-0002-5191-4668